

Geschiedenis en achtergrond

Ten zuidoosten van Thessaloniki ligt het schiereiland Chalkidiki, dat zelf ook weer drie schiereilanden heeft. Eén daarvan is 'Agion Oros', Grieks voor 'Heilige Berg'; in het Turks 'Aynaros' of 'Aynoros' of 'Ayion Oros'; in het Frans en Engels 'Mont resp. Mount Athos'. Het is de enige autonome monnikenstaat ter wereld, waarvan de oorsprong teruggaat tot het heilige Byzantijnse rijk; alle kloosters zijn dan ook 'royal'.

Historische voorbeelden van afzondering uit de wereld waren Johannes de Doper in de woestijn en Egyptische woestijnheiligen als Antonius en Pachomios. Bij deze laatsten was voor het eerst de overgang van heremiet naar kloosterbroeder te zien.

Al vanaf 870 werden de herders die op de 'Heilige Berg' leefden verdreven en werd er een monnikenstaat gesticht, met inwoners uitsluitend van het mannelijk geslacht en met een eigen autonoom bestuur.

Dit was eerst 'de zetel der ouden in de rij' en werd later 'het grote centrum' in Karyés.

Voor een hermitage moet men zeer sterk staan in het geloof. Daarom gelastte in 961 de H. Athanasios, Edele van Trebizonde, een machtig man in het Byzantijnse monachisme, op Athos de bouw van kloosters naar de regels van Pachomios. Monniken zouden daar in rijen van gelijke cellen -'laura' (N.Gr.Lavra)- gaan wonen. Tussen 961 en 1545 ontstond zo een gemeenschap van twintig grotere kloosters en een aantal kleinere, skiten genaamd. Het jaar 963, waarin op 28 mei begonnen werd met de bouw van het Grootste of Meiste Lavra, wordt wel beschouwd als jaar van vestiging van de staat. Keizer Nikiphoros Phokas was de eerste abt van dit klooster.

Tijdens de Frankische en Turkse overheersing (1360 - 1912) bleef de staat onafhankelijk, zelfs van de patriarch van Constantinopel. Onder de Turken betaalden de monniken een jaarlijkse schatting. Een aantal staatsdiensten, met name die betreffende buitenlandse zaken en veiligheid, bleven echter onder controle van de suzereine machthebbers staan. In 1783 werd het bestuur geregeld door de vorming van de Heilige Synode bestaande uit twintig leden, van ieder klooster één. De uitvoerende macht berust bij een comité van vier presidenten. Het bestuur is gevestigd in de hoofdstad Karyés.

Op de Heilige Berg leefden van oudsher Russische en Georgische monniken. Omstreeks het midden van de 19e eeuw begon het plan van de tsaar werkelijkheid te worden om op Mont Athos de Russische

¹ Dit artikel is een door J. Meijer in overleg met de auteur licht aangepaste versie van een artikel dat eerder is gepubliceerd in Hermes, Tijdschrift van de postzegelvereniging Griekenland, nr.108 (2000) pag.17 e.v.

minderheid te laten omslaan in een meerderheid. Dit lukte door Russische monniken aan te sporen zich daar te vestigen. Via collectes en geldelijke bijdragen aan de Russische kloosters en kluizenaars werd bovendien zo'n rijkdom gecreëerd, dat het Russische klooster van de H. Panteleimon met ruim 3000 Russische monniken meer weg had van het Kremlin dan van een klooster.

Volgens statistieken woonden in 1902 op de Heilige Berg 7521 monniken, te weten:

3610	Russen	48%
3204	Grieken	42,6%
338	Bulgaren	4,5%
301	Roemenen	4%
53	Georgiërs	0,7%
15	Serviërs	0,2%

Met hun 42,6 % waren de Grieken in de minderheid tegenover de Russen, Georgiërs en de andere Slaven, die met 53,4 % de meerderheid hadden.

Op 2 november 1912, tijdens de Grieks-Turkse oorlog, hesen de Grieken de vlag op Mont Athos, toen de kruiser Avérof en de torpedoboten Pántir en Thýella in de havenplaats Dáfni afmeerden. Het hoofd van de marinetroepen van de Griekse bezetter, kapitein George Papageorgíou, beval per telefoon Kaimakámi Alí Talaát Bey, die zich in Karyés bevond, zich met zijn kleine troepenmacht over te geven. Dit gebeurde toen na enige uren de troep marinesoldaten te voet Karyés bereikte. Daarna kwam over land onder majoor Karéklis ook een legerafdeling aan van 750 soldaten.

Kort nadat Mont Athos was bevrijd begon men vanuit Rusland druk uit te oefenen, vanwege zijn belangen daar, om de Heilige Berg tot internationaal gebied te verklaren. Deze druk stuitte met succes op weerstand van zowel de Griekse regering, als van de assemblee van leiders van Mont Athos. Zij zonden een memorandum aan de ambassadeurs van de Grote Mogendheden. In november 1913 werd in Londen tot de onafhankelijkheid en neutraliteit van Mont Athos besloten. In juni 1914 kwam het tsaristische Rusland op haar wens terug en erkende Mont Athos officieel. Griekenland verzocht de berg Athos onafhankelijk te verklaren, onder de bescherming van Griekenland. Bij het verdrag van Lausanne in 1923 werd dit officieel geregeld.

De Turkse post op Mont Athos

De Turkse postzegels die in de periode 1868-1892 werden gebruikt, werden afgestempeld met een dubbelringstempel (type 1) met het Turkse inschrift AYNAROS (AYNOROS of AYON-OROS = Heilige

Berg). Daar men in Athos in deze periode Turkse zegels met gouden lira's moest betalen, bracht men in het geheim zegels mee uit Constantinopel gekocht met papieren lira's, hetgeen veel goedkoper was. Deze handel nam een grote vlucht, waardoor de postzegels op het plaatselijke postkantoor onverkocht bleven. Gevolg was de eerste opdruk op Turkse zegels: de postzegels werden op het postkantoor van Athos voorzien van een kleine driehoekige opdruk met de letters Σ.X.Π., de initialen van de Griekse beambte in het Turkse postkantoor, Sotírios Chatzí Petrópoulos. Door het verbod om voor frankering van brieven andere dan de van een opdruk voorziene zegels te gebruiken, werd alle post in de periode van gebruik van stempel type 1 gefrankeerd met deze opdrukzegels. (Deze, in Mont Athos, van een opdruk voorziene zegels zijn echter wel aangetroffen met afstempelingen van andere plaatsen.)

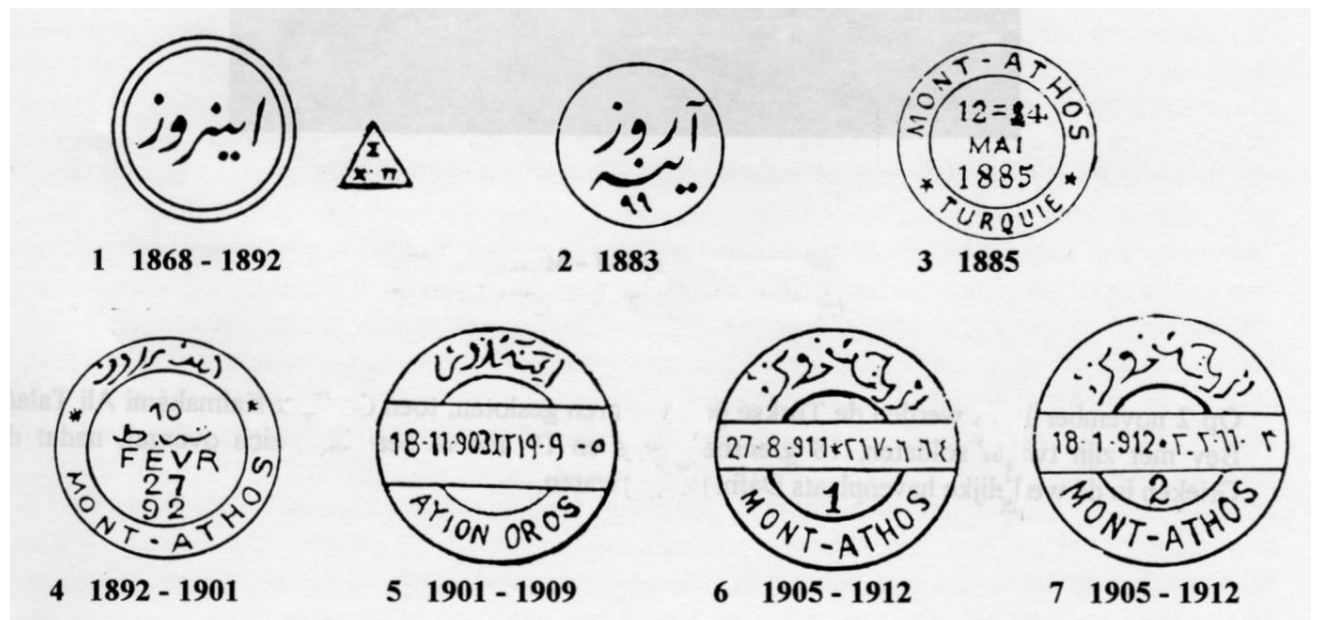
In 1883 is een enkelringstempel gebruikt (type 2).

In 1885 is een nieuw soort dubbelringstempel met boven 'MONT - ATHOS' en onder 'TURQUIE' gebruikt (type 3); voor zover bekend het enige stempel waarop 2 datums vermeld werden, op het afgebeelde stempel '12 en 24 Mei 1885'; 12 Mei was de datum volgens de Gregoriaanse tijdrekening en 24 Mei volgens de Juliaanse kalender (tot 1900 was het verschil 12 dagen). De beide stempels type 2 en type 3 werden waarschijnlijk alleen in 1883 c.q. 1885 gebruikt naast het bestaande stempel type 1.

In 1892 werd het stempel van type 1 vervangen door een dubbelringstempel met in Arabische letters boven en in Latijnse letters onder MONT-ATHOS (type 4), dit stempel was in gebruik tot 1901.

Daarna werd van 1901 tot 1909 een stempel gebruikt met in het midden een datumbalk en onderin AYION OROS (type 5).

Tot slot waren in de periode 1905 - 1912 twee stempels in gebruik met in Arabische (boven) en Latijnse letters (onder) het inschrift MONT-ATHOS. Het verschil was slechts het cijfer 1 of 2, net onder het midden. Hieruit kan worden afgeleid dat er toen waarschijnlijk twee postkantoren waren (types 6 en 7).

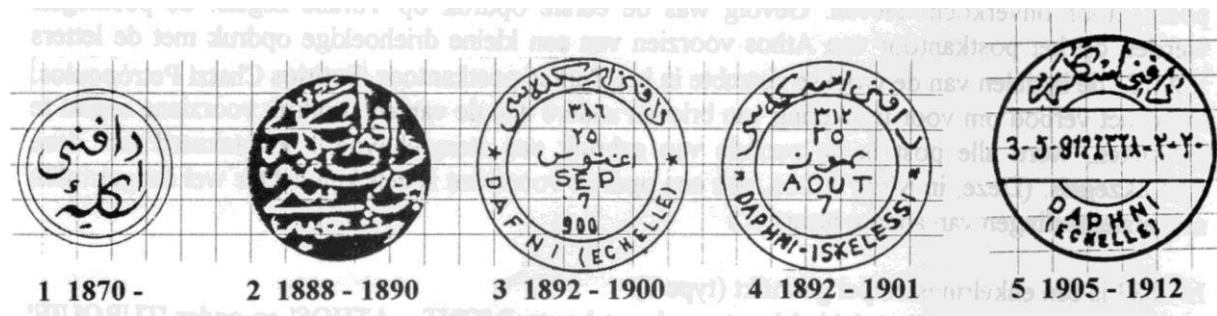
Ook in de havenplaats, en dus ook handelsplaats, Dafni of Daphni bevond zich een Turks postkantoor met eigen afstempelingen Dafni (Echelle) of Daphni-Iskelessi.

Het eerste stempel was een dubbelringstempel en was vanaf 1870 in gebruik (type 1).

Van 1888 - 1890 werd er ook een z.g. negatief stempel gebruikt (type 2).

Vanaf 1892 tot waarschijnlijk 1904 zijn twee nieuwe stempels in gebruik geweest, beide met het inschrift boven in het Arabisch en onder in Latijnse letters (types 3 en 4).

In 1905 werd ook hier het stempel met de datumbalk in het midden in gebruik genomen (type 5).

*Haven van Daphni - Mount Athos
Vestiging van een Turks postkantoor*

Op 2 november 1912 werden de Turkse postkantoren gesloten, toen de Turk Kaimakámi Alí Talaát Bey met zijn twaalf soldaten, 18 grensbewakers en 19 andere beambten zich overgaf, nadat de Grieken in de westelijke havenplaats Dáfni geland waren.

De Russische post

Als inleiding op dit hoofdstuk een fragment uit het boek van G. Smyrnákis over de berg Athos, dat in 1902 in Athene verscheen als uitgave in de serie 'Ellinismóu'. Op blz. 193 schrijft hij:

'Tussen circa 1857 en 1884 bestond er geen regeringspost- of telegraafkantoor. Voor de post van de monniken werd gebruik gemaakt van de vervoersmogelijkheden van een bode van de Heilige Gemeenschap. In die jaren deden bij wijze van uitzondering stoomschepen van de Russische rederij, die ook post vervoerden, de haven van Ajios Panteleimon, van Ivíron of een andere plaats aan. Vanaf 1884 vestigden zich veel groothandelaren in Karyés. Deze handelaren voelden zich door deze wijze van

postverzorging verwaarloosd en dus werd een regeringspost- en telegraafkantoor geopend. Vanaf 1889 in het gebouw van het klooster Esfigmeno, verbonden met het stadje Polyjyros, ver van Karyés via Vrastí, ongeveer 22 uur'.

Drie punten uit dit interessante relaas vallen op:

1. Het jaar van de oprichting van het Turkse postkantoor in Mont Athos, 1884, is vanzelfsprekend onjuist. De catalogus BRANDT-ORAN vermeldt 1868, Vlastos 1863, maar wie het ook bij het rechte eind heeft: er zijn natuurlijk enveloppen aangetroffen die ver voor 1884 vanuit Mont Athos verzonden zijn. Misschien heeft de schrijver hier aangenomen het weer in dienst stellen van het Turkse postkantoor na een korte onderbreking van zijn werkzaamheden, misschien zijn verplaatsing van Dáfni naar Karyés. Als meest zeker moet 1868 beschouwd worden als jaar van ingebruikname van het Turkse postkantoor op Athos.

2 Het tweede punt is de relatie met het postkantoor van de Heilige Gemeenschap, die mogelijk inefficiënt was, misschien middeleeuws. In elk geval bestond de relatie en misschien al van heel lang daarvoor. Onbekend is of brieven die met die post werden vervoerd bewaard zijn gebleven en of er een of ander onderscheidingsteken, bijv. een stempel bestond op die correspondentie, om ze gescheiden te houden van de privétransporten.

3 Het derde punt is de relatie met de stoomschepen van de Russische scheepvaartlijn. Feitelijk was de Russische Stoomboot- en Handel Maatschappij (bekend onder de afkorting Р.О.П.и.Т.) de beste exponent van de Russische politiek in de Egeïsche Zee: overal aanwezig waar Russische voordelen en belangen bestonden, en op Mont Athos bestonden die zeker.

Al veel eerder, reeds vanaf 1857, deden de schepen van de Р.О.П.и.Т. de Heilige Berg aan en vervoerden zij post. Een Russisch postkantoor was er echter nog niet gevestigd. Omstreeks 1870 moet er een soort Russisch scheepvaartkantoor zijn geopend, dat de post met een negatiefstempel afstempelde, met als inschrift: Р.О.П.и.Т. - ПОЧТА - АФОНЬ (zie afb. 1).

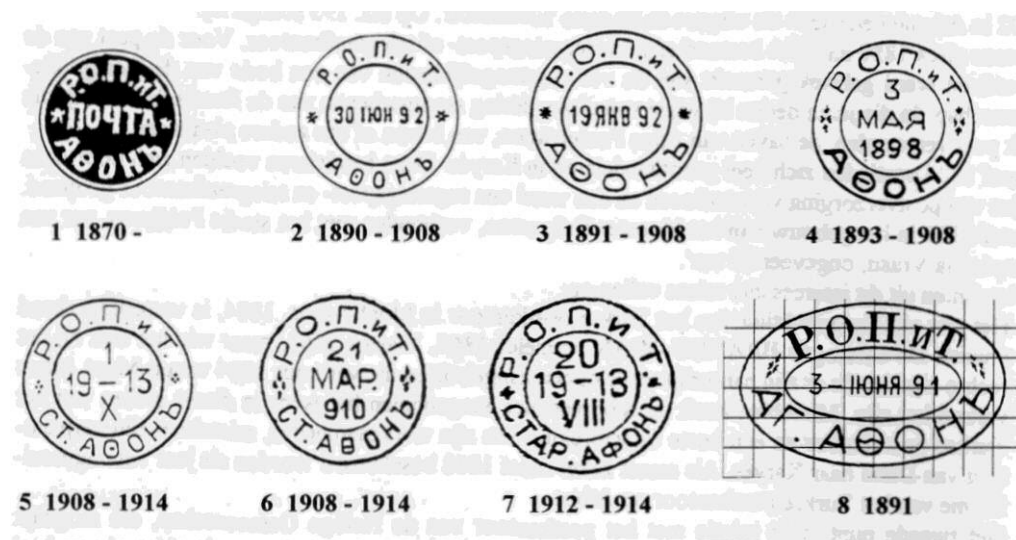
In 1890 werd het eerste reguliere Russische postkantoor op Athos gevestigd, dat postzegels gebruikte van de Russische Levant.

Tot 1917 gebruikte men de volgende stempels:

stempel met randinschrift Р.О.П.и.Т. - АФОНЬ , 26 mm. doorsnede, gebruikt van 1890 - 1908 (type 2);
gelijksoortig stempel, 27 mm. doorsnede en grotere letters, 1891 - 1908 (type 3);
gelijksoortig stempel, maar met afwijkend lettertype, met 2 bloesems en drie-regelige datum, 1893 - 1908 (type 4);

stempel met inschrift Р.О.П.и.Т. СТАР АФОНЬ = Oud Athos, in gebruik van 1908 - 1914, waarschijnlijk zelfs tot begin 1918; een envelop is gevonden met de datum 20-12-1917, (type 5);
gelijksoortig stempel met andere bloesems en drie-regelige datum, in dezelfde periode gebruikt als stempel type 5 (type 6);

stempel met inschrift Р.О.П.и.Т. - СТАР АФОНЬ (Oud Athos), 1912 - 1914, (type 7);
tevens bestond er in 1891 nog een apart stempel voor documenten, n.l. een ovaal stempel met het randinschrift Р.О.П.и.Т. - АГ. АФОНЬ, (type 8).

In navolging van de algemene politiek die voor alle bases van de P.O.Π.и.Т. gold, gaven de Russen in 1909 - 1910 speciale postzegels uit voor hun postdienst op de Heilige Berg. Er waren toen twee series in circulatie.

Een serie van negen waarden met opdruk op zegels van de Russische Levant met in het Frans Mont Athos en met de nieuwe prijsstelling in para's en piasters in plaats van kopeken en roebels. De 5 para van de serie bestaat ook met een blauwe in plaats van een zwarte opdruk.

Een tweede serie van zeven waarden met opdruk op soortgelijke zegels, met in Cyrillisch schrift 'С(ТАРЬИЙ)

АФОНЪ', en de nieuwe waarden in para's en piasters met Latijnse letters.

Naast het postkantoor van de P.O.Π.и.Т. op de Heilige Berg, was er ook nog één in bedrijf in de Russische kloostercel van de H.

Johannes Chrysóstomos in de periode 1891 - 1914. Cel wil zeggen een kloostercel,

die valt onder de suzeriniteit van het klooster en die toegewezen is

aan drie monniken, van wie het hoofd de titel 'Jéron' (oudste) draagt. De exacte cel bevindt zich dicht bij het klooster Chiliandário en vader Cýrillos was in die tijd als oudste de leider van het postkantoor. De monniken van de cel zorgden voor enveloppen en bedrukten die met hun eigen adres als ontvangers. Vervolgens stuurden ze die ter distributie naar diverse streken van Rusland. Ze verlangden van de gelovigen dat deze de enveloppen terugstuurden met daarin de noodzakelijke financiële hulp voor de monniken.

De kloostercel van de H. Johannes Chrysóstomos deed in de periode 1891 - 1914 praktisch uitsluitend dienst als Russisch postkantoor voor het bijeenbrengen van giften uit Rusland en gebruikte een speciaal poststempel: een ovale dubbele ring met inschrift P.K.c.i.3 - АФОНЪ en in het midden de datum in Cyrillisch schrift. De letters P.K.c.i.3 staan voor ΡΟΥΣΚΑΓΙΑ ΚΕΛΙΑ ΣΒΙΑΤΑΓΟ ΙΟΑΝΑ ΖΛΑΤΟΥΣΤΑΓΟ, dat wil zeggen Russische Cel van de H. Johannes Chrysóstomos.

De Griekse post

Direct vanaf 2 november 1912 oefende de marinemacht ook de taken van de post uit en stempelde de brieven met het stempel ΝΑΥΤΙΚΟ ΑΓΗΜΑ. (marinetroepen). Later, totdat de Griekse posterijen zich vestigden, werd de postdienst waargenomen door het hoofd van het douanekantoor van Dáfni en waarschijnlijk tevens de douane van Karyés.

Tegen het eind van 1912 werd een Griekse postdienst op de Heilige Berg gevestigd, die twee postkantoren opende. Eén in Karyés, waar het stempel type V met inschrift ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ werd gebruikt en één in Dáfni, waar ditzelfde type stempel type V het inschrift ΔΑΦΝΗ kreeg. Later werd in Karyés het stempel type V met inschrift ΚΑΡΥΑΙ gebruikt.

De postkantoren van de Heilige Berg werden bevoorraad met, en gebruikten de eerste jaren na de bevrijding postzegels van, de veldtochtserie 1913 en de opdrukzegels Grieks Bestuur.

De postzegels van de Heilige Gemeenschap

In de loop van W.O.I, toen Macedonië veranderd was in een slagveld met duizenden doden en de Griekse soevereiniteit over de noordelijke gebieden van het land meer schijn dan werkelijkheid was, drukte Griekenland om diplomatieke redenen waarden van de series Veldtocht en Portzegels met de opdruk I.Κοινότος Αγ. Όρους.

Deze zegels kwamen tot aan Thessaloniki, vanwaar ze echter nooit werden doorgevoerd naar de Heilige Berg, omdat Rusland inmiddels gecapituleerd had vanwege de revolutie en daardoor de druk op Griekenland ophield te bestaan.

De zegels werden teruggestuurd naar de magazijnen van het gezegeld papier, waar vandaan echter bepaalde zegels met opdruk abusievelijk aan enkele postkantoren als gewone portzegels werden geleverd en als zodanig werden gebruikt en afgestempeld. Daardoor zijn drie waarden (5, 10 en 25 lepta) van de serie ook gestempeld bekend. Ze zijn uitsluitend per abuis gebruikt door andere postkantoren en nooit op Athos. De zegels zijn uiteindelijk in 1931 door de beheerders van de magazijnen verbrand. Een miniem aantal is erdoor geslipt, die sieren nu enkele gelukkige verzamelingen.

Samengevat zijn de navolgende waarden van de opdruk voorzien:

Port (diepdruk uitgave van 1913) 1, 2, 3, 5, 10, 20, 25, 30, 40, 50 lepta, 1 en 2 drachme en tevens de 5 lepta van de steendruk uitgave van 1902. Totaal 13 waarden.

Veldtocht (met nieuwe waarde-aanduiding in lepta en drachme) 1 lepta op 20, 25, 30, 40 en 50 lepta en op de 1 drachme; 15 lepta op alle waarden van de set en 20 lepta op de 2 lepta, alsmede zonder nieuwe waarde-aanduiding de 1 lepton, 2 en 3 lepta en 2 drachme.

Fouten en Variëteiten

- 1 εισποακτεα i.p.v. εισπρακτεα (op plaatnummers 34, 39, 84 en 89)
- 2 Naar onderen gezakte slot ζ van het woord Όρους (op plaatnummers 4, 9, 14, 19, 24, 29)
- 3 Ontbrekende hoofdletters I en A (eerste 5 verticale zegels van een vel)
- 4 Ontbrekende letters ou in het woord Όρους.

Er zijn bovendien verzendbladen voor pakketten gevonden met Vliegende Hermes 50 lepta en 1,50 drachme met opdruk I.Κοινότος Αγ. Όρους.

Deze opdruk heeft het doelwit gevormd voor vervalsers, waarover het volgende curieus genoeg is om te vermelden: in 1931 ontdekte de commissie die belast was met het verbranden van de zegels in de magazijnen van Athos een vel valse 25 drachme veldtocht met opdruk.

Klaarblijkelijk een slim iemand, omdat hij het valse vel fabriceerde en het van de valse opdruk voorzag. Met medewerking van een beambte van het magazijn nam hij een echt vel weg en legde het vervalste vel op die plaats.

De Engelse serie van Mont Athos

In de winter van 1915/1916, toen de kwestie van de onafhankelijkheid van Mont Athos actueel was geworden, werd in de drukkerij van het Engelse vliegdekschip ARK ROYAL een merkwaardige serie postzegels gedrukt in velletjes van 12 stuks, die gebruikt zou moeten worden bij de onafhankelijkheidsverklaring of bij de benoeming tot internationaal gebied. Uiteindelijk kwam het niet tot een bezetting door de geallieerden en werden de zegels overbodig.

De serie bestond uit 6 waarden, aangegeven in 3 verschillende valuta:

1	½ penny	2 kopeken	5 lepta	Zwart op blauwgroen
2	1 penny	4 kopeken	10 lepta	Zwart op rood
3	2 ½ pence	10 kopeken	25 lepta	Zwart op roserood of licht blauw
4	4 ½ pence	18 kopeken	45 lepta	Zwart op geel of rose
5	6 pence	24 kopeken	60 lepta	Zwart op violet
6	1 shilling	48 kopeken	120 lepta	Zwart op kastanjegeel of rosebruin

De zegels tonen de tweekoppige adelaar met het Christuskind in een ovaal vlak op de borst en daaromheen een vierhoek met inschrift THEOCRACY – ΘΕΟΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ - MOUNT ATHOS - СВ ГОРА АФОНЪ. Deze postzegels werden uiteindelijk vernietigd en nooit in gebruik genomen. Enkele daarvan zijn kennelijk de dans ontsprongen. De zegels worden vermeld in de Hellas catalogus en sporadisch op veilingen aangeboden. In de Hellas catalogus wordt ook een “echt” gelopen brief getoond. Hiervan bestaan er voor zover bekend twee of misschien drie.

Gelet op het voorgaande kan echter hooguit worden gesproken van niet uitgegeven postzegels. Ook volgens de keurmeester Andreas Zeis waren deze zegels discutabel.

Nieuwe postzegels van Mont Athos

In 2008 startte de Griekse post met de uitgifte van nieuwe postzegels voor Mont Athos. Per jaar worden zo’n 4 tot 6 nieuwe series uitgebracht in een beperkte oplage. De zegels zijn verkrijgbaar bij de postkantoren van Karyés en Dafni en bij het filatelistisch bureau in Athene.

De uitgifte van deze zegels is niet onomstreden. Weliswaar zijn ze aangemeld bij de UPU maar de Hellenic Philatelic Society erkent ze niet als officiële uitgiftes. Een en ander doet niet af aan de mooie afbeeldingen van het cultureel en religieus erfgoed van Mont Athos.

Literatuur:

POSTGESCHIEDENIS VAN MOUNT ATHOS - Dimitris Perdikis
(Vertaling uit het Grieks door Koos Mostert)
MOUNT ATHOS-Land van kloosters en kerken - Ben Kruft
GRIEKENLAND - Scholte's (Kosmos) reisboeken
GREECE-HALKIDIKI - folder van Grieks verkeersbureau
FOREIGN POST OFFICES - Alain Nicolas - Alexander Galinos
Hellas 2016 - Catalogus,